

Pacienti s halitózu v ordinaci zubního lékaře

Výskyt (incidence, prevalence)

Halitóza, anebo laicky řečeno, zápach z úst, je nepříjemný příznak, který obtěžuje nejen postiženého jedince, ale i jeho okolí. Je však součástí lidského života od nepaměti. Už v starověkém Řecku se lidé snažili bojovat se zápachem z úst. Používali k tomu různé prostředky jako například hřebíček, petržel anebo vaječné skořápky. Halitóza je problém, který se týká jedinců obou pohlaví a všech věkových kategorií. Až třetina populace trpí chronickou halitózu a zbytek se s ní potýká aspoň v určité části dne (ranní zápach z úst). Asi 5 % populace má těžkou halitózu, která by se měla bezodkladně řešit, protože může být příznakem vážného celkového onemocnění.

Etiologie, patogeneze

Halitóza může mít různé příčiny. Obecně můžeme zápach z úst rozdělit na fyziologický a patologický. Fyziologická halitóza se vyskytuje u všech jedinců a je běžná pro některé situace. Patří sem například zápach z úst po probouzení anebo zápach po jídle. Patologická halitóza znamená nevábný dech způsobený buď špatným stavem hygieny dutiny ústní, nebo celkovým onemocněním. Z toho vyplývá další rozdělení na halitózu z intraorálních a extraorálních příčin. Halitóza intraorálního původu je nejčastěji zapříčiněna nedostatečnou ústní hygienou a přemnoženými anaerobními bakteriemi, které se v podobě plaku usazují na zubním povrchu, v parodontálních chobotech, či na jazyku. Tyto bakterie produkují různé látky obsahující síru. Intenzita zápalu potom koresponduje s množstvím těchto látek v dutině ústní. Příčinou orální halitózy mohou mimo jiné být zánětlivé procesy na sliznicích, dásních anebo v nosohltanu. Asi 10 % pacientů s těžkou parodontitidou se potýká i s halitózu. Důvodem je, že tito pacienti mají širší mezizubní prostory a tím pádem se tam jednodušeji dostávají zbytky jídla a nakonec i bakterie produkující látky obsahující síru. Taktéž je tu zvýšená tendence ke krvácení dásní, což situaci jen zhoršuje. Krev přidává kovový zápach, který se časem změní v hnilobný pach rozkládající se krve. Problém ovšem mohou mít i osoby s dobrou hygienou. V těchto případech příčina většinou tkví v přítomnosti povlaku na jazyku. Zdroj zápalu je lokalizovaný hlavně na kořeni jazyka, kde je povrch více zvrásněný, a tak jsou tady lepší podmínky pro uchycení bakterií, různých buněk a látky obsažené ve slinách (obrázek 1).

Obrázek 1. Povlak na jazyku

zdroj: <http://curezone.com/upload/Blogs/tongue221.jpg>

Slina má v dutině ústní ochrannou a antibakteriální funkci. Mechanicky, omýváním odstraňuje bakterie a zbytky jídla a zároveň obsahuje různé chemické látky (protilátky, lysozym, laktoferrin aj.), které brání množení bakterií. Slina má mírně kyselé pH, které pomáhá zabránit množení anaerobních bakterií a také aktivaci různých enzymů, které rozkládají aminokyseliny obsahující síru (cystin, cystein a metionin) a tím pádem nevznikají látky, které jsou hlavní příčinou zápachu z úst.

Z těchto důvodů jsou pacienti s narušenou produkcí slin náchylnější k halitóze. Ke snížení produkce slin dochází při dýchání ústy, kouření, dlouhém mluvení anebo při různých onemocněních slinných žláz. Rovněž některé léčivé prostředky (antidepresiva, antihypertenziva, anticholinergika, antiparkinsonika, diuretika aj.) způsobují suchost sliznic. Xerostomie je odborný pojem pro suchost úst a tento stav je nepříznivý nejen pro snáze vznikající zápach. Lidé trpící xerostomií mají absenci slin a tudíž i jejich ochranných složek, jsou tak náchylnější k zubnímu kazu, erozím či mykotickým infekcím, které také přispívají k zhoršení zápachu z úst.

U dětí je hlavní příčinou halitózy dýchání ústy. Dýchání ústy zvyšuje odpařování slin a tím pádem se dutina ústní rychleji vysuší. Následkem je zápach způsobený nedostatkem slin.

Extraorální halitóza je způsobená přítomností různých celkových onemocnění, které se mimo jiné projevují zápachem z úst. Mezi tato onemocnění patří zejména nemoci respiračního a gastrointestinálního traktu, dále vylučovacího systému, diabetes mellitus nebo metabolické poruchy.

U respiračních onemocnění se halitóza vyskytuje zejména při sinusitidách a tonsilitidách. Důvodem je nadměrné hromadění hlenu a bakterií.

Co se týče trávicího traktu, tak se zapáchajícím dechem se potýkáme zejména u gastroezofageální refluxní nemoci (gastro-esophageal reflux disease- GERD) a někdy při infekci způsobené bakterií *Helicobacter pylori*. GERD je onemocnění, při kterém se obsah žaludku vrací zpět do jícnu a dále i do dutiny ústní. Kromě halitózy se při tomto onemocnění vyskytuje pálení žáhy, kyselá pachut' v ústech a u některých pacientů i problémy s polykáním.

Kromě výše uvedených případů se s halitózu potkáváme i u pacientů s diabetem, u nichž se vyskytuje typický zápach po ovoci anebo acetonu. Jaterní onemocnění se dají rozpoznat na základě zápachu amoniaku a pach moči může signalizovat problém s ledvinami.

Samozřejmostí je, že zápach z úst nemusí vždy znamenat přítomnost nějakého patologického stavu, může být následkem životosprávy. Častá konzumace alkoholu či kouření kromě charakteristického alkoholového, či nikotinového zápachu zvyšuje tvorbu hlenu a tím zhoršuje intenzitu zápachu. Rovněž častá konzumace potravin se silným aroma, jako je cibule a česnek, které způsobují nevábný dech.

Vyšetření

Základem vyšetření pacientů s halitózu je podrobná anamnéza a klinické vyšetření. V zubní ordinaci lze nevábný dech detekovat různými způsoby mezi nejčastější patří metoda organoleptická (čichem) a vyšetření pomocí přístrojů (OralChroma, Halimetr) (obrázek 2, 3).

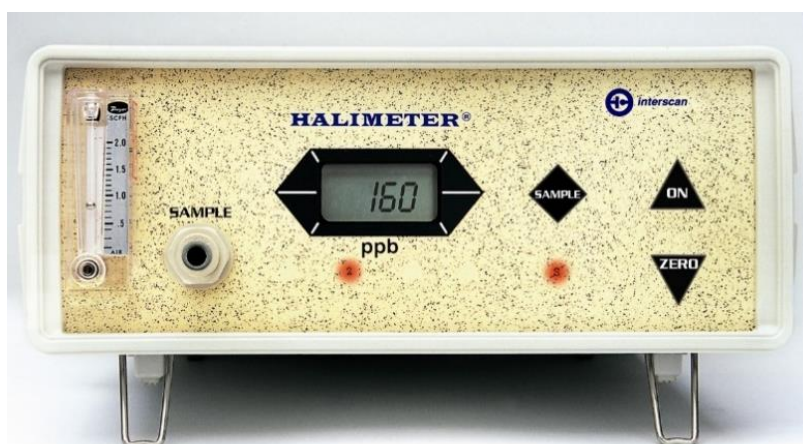
Obrázek 2. Přístroj OralChroma

zdroj:

<https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcStxDtITR3dG7VhF3e3oNiIh0CRbMJLFHHmCeQN KcMIV4Ld9qY3>

Obrázek 3. Přístroj Halimeter

zdroj: http://was-tun-gegen-mundgeruch.eu/wp-content/uploads/2015/11/halimeter_newimage.jpg

Léčba

Léčba halitózy spočívá v odstranění příčiny. V případě extraorální halitózy je třeba léčit celkové onemocnění. U halitózy z intraorálních důvodů, kdy je příčina hlavně v nedostatečné péči o dutinu ústní, se především doporučuje zlepšit hygienické návyky. Ideální je návštěva dentální hygienistky, která naučí pacienta vhodnou techniku čištění zubů včetně mezizubní hygieny. Kromě toho čištění jazyka pomocí škrabky na jazyk by mělo být součástí každodenní ústní hygieny. Vhodné jsou i výplachy ústními vodami, například s chlorhexidinem, což je širokospektrální antimikrobiální látka. Nedoporučuje se ovšem používat dlouhodobě. Dále pacientům s halitózou lze doporučit ústní vody s triclosanem, cetylpyridiniem chloridem, či ionty polyvalentních kovů, které rovněž mají antimikrobiální účinky. Pacienty se zubními náhradami je třeba poučit, jak se správně o náhradu starat, aby na ní nezůstávaly zbytky potravy a zabránilo se tak usazování různých mikroorganismů.

Praktické rady pro pacienta

Přestože halitóza je docela choulostivý problém, pacienti by se neměli bát požádat o pomoc. Jedná se totiž o problém řešitelný, protože ve většině případů jde hlavně o zlepšení hygieny dutiny ústní a upravení stravovacích návyků či pitného režimu. Pokud však pacient i nadále trpí zápachem z úst, měl by se poradit se svým zubním nebo praktickým lékařem, zda se nejedná o méně obvyklou příčinu, která by mohla nevábný dech způsobovat.

Seznam použité literatury

Odborné publikace

1. Halitosis – An overview: Part-I – Classification, etiology, and pathophysiology of halitosis
G. S. Madhushankari, Andamuthu Yamunadevi,¹ M. Selvamani,² K. P. Mohan Kumar, and Praveen S. Basandi
2. JIRÁSEK, Robert. Halitóza - problém, o kterém se nemluví. Farmi News (Praha), 2009, roč. 6, č. 5, s. 42. ISSN: 1214-5017.

Seznam fotografií, obrázků

Obrázek 1. Povlak na jazyku

zdroj: <http://curezone.com/upload/Blogs/tongue221.jpg>

Obrázek 2. Přístroj OralChroma

zdroj: <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcStxDt1TR3dG7VhF3e3oNiIh0CRbMJLFHHmCeQNKcMIV4Ld9qY3>

Obrázek 3. Přístroj Halimeter

zdroj: http://was-tun-gegen-mundgeruch.eu/wp-content/uploads/2015/11/halimeter_newimage.jpg